

ХОЗЯЙСТВЕННОЕ ПРАВО И ПРОЦЕСС

УДК 346.34

ЗНАЧНИЙ ПРАВочИН ТА ПРАВочИН, ЩОДО ЯКОГО Є ЗАІНТЕРЕСОВАНИСТЬ ОКРЕМИХ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ

Світлана ПОДОЛЯК,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри господарського та адміністративного права факультету соціології та права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

АНОТАЦІЯ

У статті аналізується законодавство Великобританії, США та України про особливості укладення значних правочинів (договорів) та правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість, які потребують певного порядку укладення, в акціонерних товариствах та товариствах з обмеженою відповідальністю. Виокремлюються особливості таких правочинів (договорів) в інших країнах, а також розглядаються в порівняльному аспекті закони України про акціонерні товариства та товариства з обмеженою відповідальністю. На основі вивчення зарубіжного правового досвіду автор пропонує удосконалити українське законодавство в цьому питанні задля уникнення проблем, які виникають під час практичного використання.

Ключові слова: значний правочин, правочин, щодо якого є заінтересованість, товариство з обмеженою відповідальністю, акціонерні товариства.

MAJOR TRANSACTION AND INTEREST TRANSACTION OF BUSINESS ENTITIES

Svitlana PODOLIAK,

PhD in Law, Associate Professor of Department of Economic and Administrative Law of Faculty of Sociology and Law of National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

SUMMARY

In the article the legislation of Great Britain, United States and Ukraine as to the peculiarities of performing major and interested transactions that requires certain order in joint stock companies and limited liability companies is analyzed. The peculiarities of such transactions (agreements) in other countries are singled out. The laws of Ukraine on joint-stock companies and limited liability companies are also considered in the comparative aspect. Basing on study of foreign legal experience, the author proposes to improve the Ukrainian legislation for avoiding problems in practice.

Key words: major transaction, interested transaction, limited liability companies, joint-stock companies.

Постановка проблеми. Інституція значних правочинів (договорів) виникла в Україні на базі запозичення досвіду зарубіжних правопорядків щодо захисту інтересів акціонерних товариств та їх акціонерів від недобросовісних дій керівників компаній: у 2008 р. в Україні був прийнятий Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. №514-VI (далі - Закон про АТ). У 2018 р. в корпоративному законодавстві з'явився Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 6 лютого 2018 р. № 2275-VIII (далі – Закон про ТОВ), яким було введено і для товариств з обмеженою відповідальністю поняття значного правочину та правочину, щодо якого є заінтересованість. Нині є проблематика значних правочинів, які знаходяться в межах корпоративного законодавства і як договори в межах правового регулювання господарсько-договірного права. Тому ця інституція потребує детального дослідження і аналізу.

Стан дослідження. Загалом окремими аспектами правового регулювання значних правочинів (договорів) як способу захисту корпоративних прав АТ займалися О.А. Беляневич, О.М. Винник, В.В. Луць, Н.А. Сліпенчук, К.А. Карчевський, Т.Б. Штим та практикуючі юристи.

Метою статті є дослідження відповідного Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою від-

повідальністю» та Закону України «Про акціонерні товариства» у частині правового регулювання значних правочинів та правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість, з урахуванням того, що значні правочини можуть вчинятися суб'єктами різних організаційно-правових форм.

Виклад основного матеріалу. У зарубіжному законодавстві для значних правочинів (договорів) та правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість, які потребують певного порядку укладення, є коло певних обмежень: розроблений механізм відповідальності заінтересованих осіб, який передбачає, по-перше, зобов'язання щодо відшкодування збитків (доплати до реальної ціни) і, по-друге, кримінальну відповідальність. Крім того, для керівних органів управління встановлена вимога діяти добросовісно. Але особливістю, наприклад, закону про акціонерні товариства ФРН (параграфи 93 та 116) [1] є те, що доводити свою добросовісність мають директори та члени наглядової ради.

У Великобританії з 2006 р. діє Закон про компанії, який дуже детально регламентує, у тому числі, великі угоди та угоди із зацікавленістю в ч. 10, яка присвячена директорам компаній [2]. Відповідно до ст. 190 Закону про компанії компанія не може укласти договір, за яким:

– директор компанії або компанії, яка володіє її контрольним пакетом (головна компанія), або особа, яка пов'язана із таким директором, набуває або має набути (прямо або опосередковано) істотні безготівкові активи;

– компанія набуває або має набути істотні безготівкові активи (прямо або опосередковано) у такого директора або особи, яка пов'язана із директором, поки угода не буде погоджена рішенням акціонерів компанії або має бути зумовлена отриманням такого погодження. Якщо директор або пов'язана з ним особа є головною компанією або особою, яка пов'язана із таким директором, угода також має бути погоджена рішенням акціонерів головної компанії або має бути зумовлена отриманням такого погодження.

У вищезазначеному законі Великобританії також передбачено, що угода, яка не отримала відповідного погодження, може бути оскаржена самою компанією. Виключенням є той випадок, коли повернення грошових коштів або іншого майна як предмета договору та угоди, є більше неможливим або компанії будь-якою особою були компенсовані понесені втрати та збитки, а також якщо це зачіпає права добросовісного контрагента. В англійському праві також передбачена можливість наступного погодження такої угоди у розумний строк, й у такому випадку угоди будуть вважатися дійсними.

У законі про компанії передбачено наслідки щодо угод, які були укладені без погодження: недійсність угоди та відповідальність для осіб за будь-яке набуття, яке було здійснено прямо або опосередковано шляхом угоди або договору. Також зазначений закон зобов'язує (разом або окремо від іншої відповідальної особи) компенсувати понесені компанією втрати та збитки як наслідок такої угоди чи договору. Згідно із ст. 175 закону про компанії директори компаній зобов'язані уникати ситуацій, в яких вони прямо або опосередковано заінтересовані, що суперечить або може призвести до конфлікту з інтересами компанії. Це стосується, в першу чергу, майна, інформації або можливостей. Зазначена вимога не застосовується до конфлікту інтересів, який виникає стосовно угоди або домовленостей із самою компанією. Цей обов'язок не порушується, якщо ситуація не може розглядатися як така, що призведе до конфлікту інтересів, та якщо це питання було погоджено директорами. Якщо інше не передбачено уставом, то дозвіл та укладення угоди приватної компанії може бути надано радою директорів. Дозвіл на укладення угоди буде вважатися дійсним, якщо за це питання не голосував директор, який ставив питання про укладення угоди або будь-який інший директор, та питання було вирішено без їх голосування або буде вирішено за умови, що їх голоси не рахуються. У ч. 2 ст. 183 закону про компанії передбачено, що особа, винна у неповідомленні компанії про конфлікт інтересів, зобов'язана заплатити штраф.

У Великобританії діє також доктрина *caveat emptor* (в перекладі з латини «нехай покупець буде обережним»), відповідно до якої сторона, яка вступає у договір, самостійно несе ризики, які пов'язані із цим договором. Вона передбачає, що сторони можуть самостійно подбати про свої власні інтереси. Завданням суду є забезпечення виконання того, про що домовились сторони. Суд не має втручатися в те регулювання відносин, яке встановили сторони [3, с. 249].

У США із 1950 р. діє модельний закон – MBCA (Model Business Corporation Act) [4], розроблений Комітетом з корпоративного законодавства Секції по підприємницькому праву Американської асоціації адвокатів, який був прийнятий у багатьох штатах. У ньому визначені примірні правила щодо значних договорів (при цьому MBCA не називає договори значними, а використовує для цього інші поняття). У главі 12 «Розпорядження активами» наведено

загальне правило, що погодження акціонерів не потрібне, якщо це не передбачене статутом, для того щоб:

– продати, здати в оренду, обміняти або іншим чином розпорядитися будь-якими або всіма активами корпорації під час здійснення звичайної господарської діяльності;

– закласти, поручитися, забезпечувати оплату заборгованості (з проханням про допомогу або без неї) або іншим засобом обтяжити боргами які-небудь або всі активи корпорації так або інакше у процесі здійснення звичайної господарської діяльності;

– перевести (передати) які-небудь або всі активи корпорації одній або більшому числу корпорацій або інших організацій, усі акції або долі, яких належать корпорації;

– розподілити активи пропорційно серед власників одного або більше класів або серій акцій корпорації.

Таким чином, в основу регулювання покладена відсутність необхідності погоджувати договір. Це зумовлене в перших двох випадках звичайною господарською діяльністю корпорації, а в двох інших – збереженням акціонерами компанії контролю над своїми активами. Відсутність зазначених обставин і наявність додаткових, навпаки, потребує, щоб акціонери погоджували конкретні договори, при цьому погодження акціонерів вимагається для договорів, які мають знижувати сукупні активи на 75% і більше доходу [5, с. 12].

В українському законодавстві із 2008 р. діє Закон про АТ, в якому було введено поняття «значний правочин», при цьому встановивши спеціальний порядок вчинення цих правочинів, законодавець не передбачив правових наслідків недотримання останнього [6, с. 178].

Цивільний кодекс України визначає правочиною дію особи, спрямовану на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Правочини можуть бути одно-, дво- чи багатосторонніми (договори) (ст. 202 ЦК України). Їх можуть вчиняти господарські товариства. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 р. № 1576-ХІІ, господарським товариством є юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками. До господарських товариств належать: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства. Далі ми розглянемо вчинення певних правочинів лише двома видами господарських товариств: акціонерним товариством та товариством з обмеженою відповідальністю.

У п. 4 ст. 2 Закону України «Про акціонерні товариства» визначено, що значний правочин – це правочин (крім правочину з розміщення товариством власних акцій), вчинений акціонерним товариством, якщо ринкова вартість майна (робіт, послуг), що є його предметом, становить 10 і більше відсотків вартості активів товариства, за даними останньої річної фінансової звітності.

У ст. 71 Закону про АТ вказано, що рішення про надання згоди на вчинення значного правочину, якщо ринкова вартість майна або послуг, що є його предметом, становить від 10 до 25% вартості активів, за даними останньої річної фінансової звітності акціонерного товариства, приймається наглядовою радою. Статутом акціонерного товариства можуть бути визначені додаткові критерії для зарахування правочину до значного правочину. У разі неприйняття наглядовою радою рішення про надання згоди на вчинення значного правочину питання про вчинення такого правочину може виноситися на розгляд загальних зборів. Якщо ринкова вартість майна або послуг, що є предметом значного правочину, перевищує 25% вартості активів, за даними останньої річної фінансової звітності акціонерного товариства, рішення про надання згоди на вчинення такого

правочину приймається загальними зборами за поданням наглядової ради.

Рішення про надання згоди на вчинення значного правочину, якщо ринкова вартість майна або послуг, що є предметом такого правочину, перевищує 25%, але менша ніж 50% вартості активів за даними останньої річної фінансової звітності акціонерного товариства, приймається простою більшістю голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах та є власниками голосуючих із цього питання акцій. Якщо наглядова рада товариства складається не менш як на одну третину з незалежних директорів, рішення, передбачені цією частиною, можуть прийматися цією наглядовою радою. Рішення про надання згоди на вчинення значного правочину, якщо ринкова вартість майна, робіт або послуг, що є предметом такого правочину, становить 50% і більше вартості активів, за даними останньої річної фінансової звітності акціонерного товариства, приймається більш як 50% голосів акціонерів від їх загальної кількості. Наглядова рада публічного акціонерного товариства або банку має право приймати рішення, передбачені абзацами другим і третім цієї частини. Якщо склад наглядової ради приватного акціонерного товариства складається не менше ніж на одну третину складається з незалежних директорів, в розумінні закону про АТ, при цьому кількість незалежних директорів становить не менше двох осіб, то статутом такого товариства може бути встановлено, що рішення про надання згоди на вчинення будь-яких значних правочинів можуть прийматися цією наглядовою радою. Якщо на дату проведення загальних зборів приватного акціонерного товариства неможливо визначити, які значні правочини вчинятимуться цим товариством у процесі фінансово-господарської діяльності, загальні збори приватного акціонерного товариства (крім банку) можуть прийняти рішення про попереднє надання згоди на вчинення значних правочинів, які можуть вчинятися приватним акціонерним товариством протягом не більш як одного року з дати прийняття такого рішення, із зазначенням характеру правочинів та їх граничної сукупної вартості. При цьому залежно від граничної сукупної вартості таких правочинів мають застосовуватися відповідні положення ч. 2 цієї статті. Вимоги до порядку вчинення значного правочину, передбачені цією статтею, застосовуються як додаткові до інших вимог щодо порядку вчинення певних правочинів, передбачених законом або статутом акціонерного товариства. Забороняється ділити предмет правочину з метою ухилення від передбаченого цим Законом порядку прийняття рішень про вчинення значного правочину. Протягом двох років із дня створення акціонерного товариства (крім створення товариства в результаті реорганізації) будь-який правочин, якщо ринкова вартість майна, робіт або послуг, що є його предметом, становить 10 і більше відсотків вартості активів, за даними останньої річної фінансової звітності акціонерного товариства (якщо акціонерним товариством ще не складалася річна фінансова звітність – статутного капіталу акціонерного товариства) та стороною якого є засновник товариства, має вчинятися відповідно до вимог ст. 71 цього Закону. Рішення про надання згоди на вчинення такого правочину приймається загальними зборами та оприлюднюється відповідно до законодавства. Ці положення не застосовуються у разі вчинення правочинів за державними регульованими цінами і тарифами відповідно до законодавства.

Отже:

– якщо вартість правочину від 10% до 25% від вартості активів товариства, за даними останньої річної фінансової звітності, то рішення про надання згоди на вчинення значного правочину приймає наглядова рада;

– якщо вартість правочину від 25% до 50% від вартості активів товариства, за даними останньої річної фінансової

звітності, то рішення про надання згоди на вчинення значного правочину приймає проста більшість голосів акціонерів, які зареєструвалися на загальних зборах або наглядова рада, якщо вартість правочину більше 50% від вартості активів товариства, за даними останньої річної фінансової звітності, то рішення про надання згоди на вчинення значного правочину приймається більш ніж 50% голосів акціонерів від їх загальної кількості або наглядовою радою.

У Законі України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» у ст. 44 визначено, що статут товариства може встановлювати особливий порядок надання згоди уповноваженими на те органами товариства на вчинення певних правочинів залежно від вартості предмета правочину чи інших критеріїв (значні правочини). Рішення про надання згоди на вчинення правочину, якщо вартість майна, робіт або послуг, що є предметом такого правочину, перевищує 50% вартості чистих активів товариства станом на кінець попереднього кварталу, приймаються виключно загальними зборами учасників. Рішення про надання згоди на вчинення інших значних правочинів, крім зазначених вище, приймаються загальними зборами учасників, якщо інше не встановлено статутом товариства. Якщо замість кількох правочинів товариство могло вчинити один значний правочин, то кожен із таких правочинів вважається значним. Посадові особи товариства, винні у порушенні порядку вчинення значних правочинів, солідарно відповідають за збитки, заподіяні товариству.

Сам Закон про ТОВ не містить визначення чистих активів, але його можна знайти у Наказі Міністерства фінансів України від 07.07.1999 р. № 163, яким затверджено Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19, де вказано, що чисті активи – активи підприємства за вирахуванням його зобов'язань. Цю інформацію можна отримати з балансу підприємства, який має бути складений наприкінці попереднього кварталу.

Тобто до моменту укладення договору, предмет якого підпадає під визначення предмета значного правочину, загальні збори ТОВ мають надати згоду на здійснення такого правочину. Ця норма є імперативною, тобто ТОВ не можуть викласти у статуті якусь іншу редакцію або обрати інший орган для надання згоди. Якщо ТОВ це не зробить, то такий договір (правочин) може бути визнаний недійсним із посиланням на ч. 1 ст. 215 ЦКУ та ч. 2 ст. 203 ЦКУ, відповідно до яких підставою для визнання договору (правочину) недійсним є те, що особа, яка його укладає, немає необхідного обсягу цивільної дієздатності. Правові наслідки недійсності правочину зафіксовані у ст. 216 ЦКУ, де вказано, що недійсний правочин не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю. У разі недійсності правочину кожна зі сторін зобов'язана повернути другій стороні у натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину, а в разі неможливості такого повернення, зокрема тоді, коли одержане полягає у користуванні майном, виконаній роботі, наданій послугі, – відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування. Якщо у зв'язку із вчиненням недійсного правочину другій стороні або третій особі завдано збитків та моральної шкоди, вони підлягають відшкодуванню винною стороною. Вимога про застосування наслідків недійсності нікчемного правочину може бути пред'явлена будь-якою заінтересованою особою. А такою заінтересованою особою можуть виступити й органи державної фіскальної служби України, які, відповідно до п.п. 20.1.30 Податкового кодексу України, мають право звертатися до суду, у тому числі подавати позови до підприємств, установ, організацій та фізичних осіб, щодо визнання оспорюваних правочинів недійсними та засто-

сування визначених законодавством заходів, пов'язаних із визнанням правочинів недійсними, а також щодо стягнення в дохід держави коштів, отриманих за нікчемними договорами.

Якщо ж директор ТОВ на момент здійснення значного правочину не отримав згоду загальних зборів учасників, то відповідно до ч. 2 ст. 46 закону про ТОВ це можна зробити й після його здійснення, оскільки подальше схвалення правочину товариством у порядку, встановленому для прийняття рішення про надання згоди на його вчинення, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки товариства з моменту вчинення цього правочину.

Наявна судова практика визнання значних правочинів недійсними поки нечисленна, але найчастіше виникає питання про предмет договору: чи може бути визначено, наприклад, одним правочинним сукупність договорів купівлі-продажу, укладених між тими самими сторонами в одну дату тощо. Ми також приєднуємося до думки О.А. Беляневич [7, с. 80], що є практична потреба в розмежуванні договорів, що опосередковують господарську діяльність товариства зі значними правочинами – аналогічне розмежування присутнє в законодавстві США, де в основу регулювання покладена відсутність необхідності погоджувати договір при здійсненні звичайної господарської діяльності;

А для мінімізації ризиків щодо визнання значного правочину недійсним для ТОВ, на наш погляд, є три варіанти дій:

- скликати загальні збори учасників ТОВ щоразу перед здійсненням значного правочину;
- якщо учасники довіряють виконавчому органу або якщо учасник та директор це одна й та сама особа, то можна протоколом загальних зборів учасників ТОВ надати згоду на здійснення значних правочинів на якийсь період, наприклад, рік, а потім поновлювати таку згоду. Але такий підхід несе підвищення ризиків для учасників із боку виконавчого органу;

- проводити загальні збори учасників ТОВ із певною періодичністю та, відповідно, щоразу виносити на порядок денний питання про схвалення правочинів, здійснених виконавчим органом за період із дати минулого засідання.

В українському законодавстві для правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість, які потребують певного порядку укладення, є коло певних обмежень. Але при цьому механізм відповідальності заінтересованих осіб відсутній.

У Законі про АТ ст. 71 правочин вважається правочинном, щодо якого є заінтересованість, якщо ринкова вартість майна або послуг чи сума коштів, що є предметом правочину із заінтересованістю, перевищує 1% вартості активів, за даними останньої річної фінансової звітності акціонерного товариства, та правочин укладається товариством з особами, визначеними законом та/або статутом

Особою, заінтересованою у вчиненні акціонерним товариством правочину, може бути:

- 1) посадова особа органу акціонерного товариства або її афілійовані особи;

- 2) акціонер, який одноосібно або спільно з афілійованими особами володіє принаймні 25% голосуючих акцій товариства, та його афілійовані особи (крім випадків, коли акціонер прямо або опосередковано володіє 100% голосуючих акцій такого акціонерного товариства);

- 3) юридична особа, в якій будь-яка з осіб, передбачених п.п. 1 та 2 цієї частини, є посадовою особою;

- 4) інші особи, визначені статутом акціонерного товариства.

Особа вважається заінтересованою у вчиненні акціонерним товариством правочину, якщо вона:

- 1) є стороною такого правочину або членом виконавчого органу юридичної особи, яка є стороною правочину;

- 2) отримує винагороду за вчинення такого правочину від акціонерного товариства (посадових осіб акціонерного товариства) або від особи, яка є стороною правочину;

- 3) внаслідок такого правочину набуває майно;

- 4) бере участь у правочині як представник або посередник (крім представництва акціонерного товариства посадовими особами).

Особа, заінтересована у вчиненні правочину, зобов'язана заздалегідь поінформувати товариство про наявність у неї такої заінтересованості, направивши таку інформацію:

- 1) ознаки заінтересованості особи у вчиненні правочину;

- 2) проект правочину.

Виконавчий орган акціонерного товариства протягом п'яти робочих днів із дня отримання такої інформації зобов'язаний надати проект правочину і пояснення щодо ознаки заінтересованості наглядовій раді акціонерного товариства (у разі відсутності наглядової ради – кожному акціонеру персонально).

Наглядова рада (якщо створення наглядової ради не передбачено законом та статутом акціонерного товариства – виконавчий орган акціонерного товариства) з метою проведення оцінки правочину, щодо якого є заінтересованість, на відповідність його умов звичайним ринковим умовам залучає незалежного аудитора (аудиторську фірму), суб'єкта оціночної діяльності або іншу особу, яка має відповідну кваліфікацію. Вимоги цієї частини не застосовуються до приватного акціонерного товариства, якщо інше не встановлено його установчими документами.

Якщо заінтересована у вчиненні правочину особа є членом наглядової ради акціонерного товариства, вона не має права голосу з питання вчинення такого правочину.

Рішення про надання згоди на вчинення правочину із заінтересованістю приймається більшістю голосів членів наглядової ради, які не є заінтересованими у вчиненні правочину (далі – незаінтересовані члени наглядової ради) і присутні на засіданні наглядової ради. Якщо на такому засіданні присутній лише один незаінтересований член наглядової ради, рішення про надання згоди на вчинення правочину із заінтересованістю приймається таким членом одноосібно.

Статутом акціонерного товариства може встановлюватися вимога про присутність усіх або більшості незаінтересованих членів наглядової ради на засіданні наглядової ради, на якому розглядається питання про надання згоди на вчинення правочину із заінтересованістю.

Рішення про надання згоди на вчинення правочину із заінтересованістю виноситься на розгляд загальних зборів акціонерів, якщо:

- 1) в акціонерному товаристві не створена наглядова рада;

- 2) всі члени наглядової ради є заінтересованими у вчиненні правочину;

- 3) ринкова вартість майна або послуг чи сума коштів, що є його предметом, перевищує 10% вартості активів, за даними останньої річної фінансової звітності акціонерного товариства.

Якщо наглядова рада прийняла рішення про відхилення правочину із заінтересованістю або не прийняла жодного рішення протягом 30 днів із дня отримання необхідної інформації, питання про надання згоди на вчинення правочину із заінтересованістю може бути винесене на розгляд загальних зборів акціонерів. Статутом приватного акціонерного товариства може бути передбачено менший строк у зв'язку з незастосуванням вимог ч. 5 цієї статті.

У голосуванні про надання згоди на вчинення правочину із заінтересованістю акціонери, заінтересовані у вчиненні правочину, не мають права голосу, а рішення з цього питання приймається більшістю голосів незаінтересованих

акціонерів, які зареєструвалися для участі в загальних зборах та яким належать голосуючі з цього питання акції.

Статутом приватного акціонерного товариства може бути передбачено незастосування вищезазначених вимог до такого товариства.

У ст. 45 Закону про ТОВ вказано, що правочин вважається правочином, щодо якого є заінтересованість (далі – правочин із заінтересованістю), якщо він укладається товариством із будь-ким із таких осіб:

1) посадовою особою товариства або її афілійованою особою;

2) учасником, який одноосібно або спільно з афілійованими особами володіє часткою, що становить 20% статутного капіталу товариства, або його афілійованими особами;

3) юридичною особою, в якій будь-яка з осіб, передбачених п.п. 1 і 2 цієї частини, є членом органу товариства;

4) іншою особою, визначеною статутом товариства.

Статутом товариства може бути визначений порядок надання згоди на вчинення правочинів, щодо яких є заінтересованість. Відповідні положення можуть бути внесені до статуту, змінені або виключені з нього одностайним рішенням загальних зборів учасників, в яких взяли участь всі учасники товариства. Якщо учасники товариства не дійшли згоди про встановлення у статуті порядку погодження щодо правочинів із заінтересованістю, правила цієї статті не застосовуються. Посадові особи товариства, винні у порушенні порядку вчинення правочинів із заінтересованістю, солідарно відповідають за збитки, завдані товариству.

У ст. 46 Закону про ТОВ вказано, що значний правочин, правочин із заінтересованістю, вчинений із порушенням порядку прийняття рішення про надання згоди на його вчинення, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки товариства лише у разі подальшого схвалення правочину товариством у порядку, встановленому для прийняття рішення про надання згоди на його вчинення. Подальше схвалення правочину товариством у порядку, встановленому для прийняття рішення про надання згоди на його вчинення, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки товариства з моменту вчинення цього правочину. До відносин щодо схвалення значного правочину застосовується також правило, що у відносинах із третіми особами обмеження повноважень щодо представництва юридичної особи не має юридичної сили, крім випадків, коли юридична особа доведе, що третя особа знала чи за всіма обставинами не могла не знати про такі обмеження (абз. 2 ч. 3 ст. 92 Цивільного кодексу України).

У ч. 3 ст. 98 ЦК вказано, що учасник товариства не має права голосу під час прийняття загальними зборами товариства рішень із питань щодо вчинення з ним правочину та щодо спору між ним і товариством, якщо інше не встановлено законом. Це правило не застосовується у товаристві з одним учасником.

Висновки. Наявні прогалини та недоліки корпоративного законодавства щодо якості захисту інтересів госпо-

дарських товариств потребують: посилення відповідальності за порушення норм Законів про АТ і ТОВ про значні правочини або правочини, щодо яких є заінтересованість, шляхом впровадження у тому числі й кримінальної відповідальності; розмежування договорів, що опосередковують господарську діяльність товариства із значними правочинами; при укладенні договору з ТОВ, який може бути класифіковано як значний правочин або правочин, щодо якого є заінтересованість, радимо перевіряти наявність наступних документів: належним чином завірену копію статуту, належним чином завірену копію протоколу про призначення директора, відомості щодо чистих активів із підтверджуючими документами, витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, протокол загальних зборів учасників ТОВ із рішенням (погодженням) учасників щодо правочину, а також прописувати відповідні застереження в договорі про вищезазначені правочини.

Список використаної літератури:

1. Stock Corporation Act. URL: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_aktg/index.html
2. Закон Великобританії про компанії 2006 року. *Companies Act 2006*. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>
3. Гордли Дж. Ошибка при заключении договора. Пер. с англ. *Вестник гражданского права*. 2009. № 4 (Т. 9). С. 233–276.
4. MBCA (Model Business Corporation Act). URL: https://www.americanbar.org/content/dam/aba/administrative/business_law/corplaws/2016_mbca.authcheckdam.pdf.
5. Коновалов Н. Необычные сделки в зарубежном законодательстве. «ЭЖ-Юрист», 2011. № 45. 16 с.
6. Сліпенчук Н.А. Визнання значного правочину (договору) акціонерного товариства недійсним як спосіб захисту корпоративних прав. *Збірник наукових статей*. 2013. С. 178–188.
7. Беляневич О. Про предмет значного правочину. *Підприємство, господарство і право*. 2018. № 10. С. 55–80.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Подольак Світлана Анатоліївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарського та адміністративного права факультету соціології та права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

INFORMATION ABOUT THE AUTHOUR

Podoliak Svitlana Anatoliivna – PhD in Law, Associate Professor of Department of Economic and Administrative Law of Faculty of Sociology and Law of National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”

Podolyak.law@gmail.com